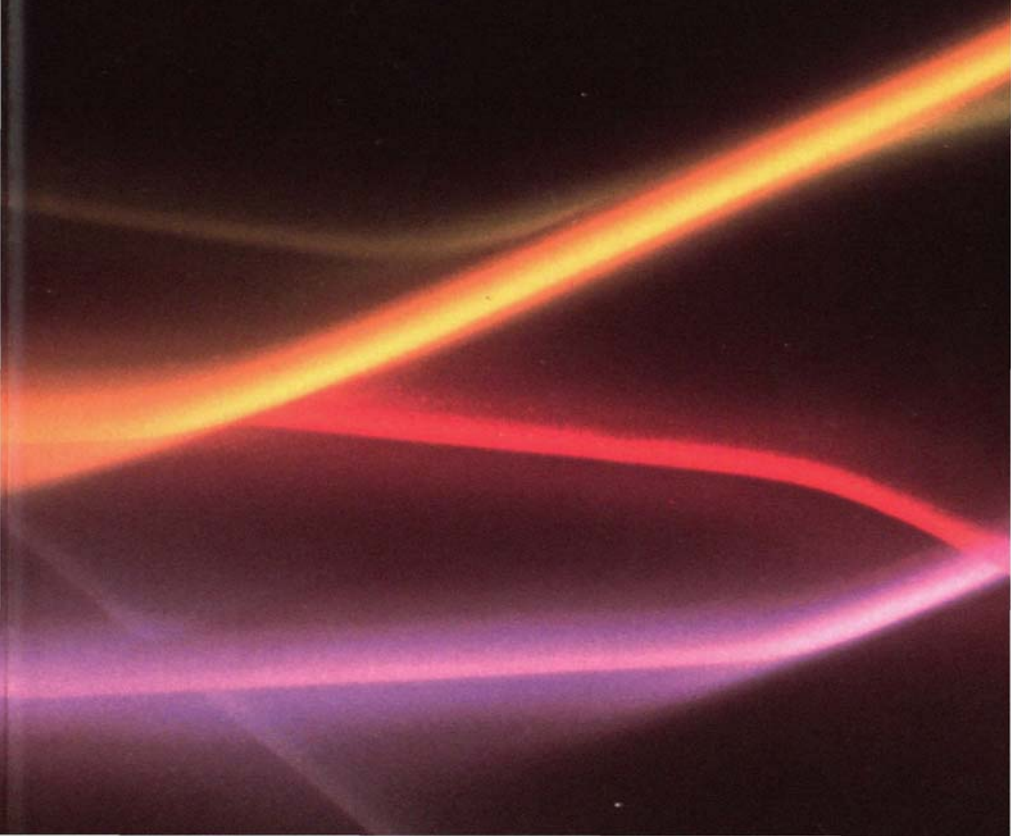

УИЛИЯМ МАКДОНАЛД

КОМЕНТАР

НА НОВИЯ

ЗАВЕТ

Уилям Макдоналд

Коментар на Новия Завет

Том 1
Матей – Йоан

Издателство ВЕРЕН
п. к. 91, София 1408

clv
Christliche
Literatur-Verbreitung e.V.
Postfach 110135 • 33661 Bielefeld

Увод към Евангелията

„Евангелията са първите плодове на всички писания.“

Ориген

I. Нашите Божествени Евангелия

Всеки, който е изучавал литература, познава добре разказа, романа, пиесата, поемата и биографията, а така също и някои други литературни форми. Но след идването на нашия Господ Исус Христос на земята се появи необходимостта от цяла една нова литературна форма – *евангелието*. Евангелията не са биографии, въпреки че имат силни биографични елементи. Не са и разкази, въпреки че съдържат притчи, като например притчите за блудния син и за добрия самарянин, които са толкова интересни, колкото и всеки друг литературен разказ. Някои притчи бяха използвани като основа за написването на разкази и романи. Евангелията не са и документални репортажи, макар и да съдържат съвсем точни, понякога много състени описания на разговори и беседи между Господ Исус и другите.

Освен това евангелието е не само уникална литературна форма, но и форма, чиято канонична отливка бива счупена веднага след написването на Евангелията от Матей, Марко, Лука и Йоан. Това са и единствените Евангелия, признати от ортодоксалните християни в продължение на близо две хиляди години. Имало е и много други книги, написани от еретици, които са били наречени от техните автори „Евангелия“, но те са се оказали безгарни средства за разпространяване на ереси (като например гностицизма).

Но защо четири Евангелия? Защо не пет, в съответствие с петте книги

на Мойсей, които да образуват също едно Петокуние? Или защо не само едно гъло Евангелие, без всичките тези повторения и с много повече място за чудесата и притчите? Всъщност опитите за „хармонизиране“ или свързване на четирите Евангелия в едно датират още от времето на „*Diatessaron*“ от Тициан през II в. от н. е.

Според теорията на Иреней съществуването на четирите Евангелия се обяснява с числото четири, което е число на универсалността и съответства на четирите части и посоки на света.

II. Четирите символа

Много хора и особено артистичните натури отделят голямо внимание на паралела, който се прави между четирите Евангелия и четирите символа в Езекиил и Откровението: лъва, вола (или телето), човека и орела. Мненията, свързани с тълкуването на този паралел обаче, са доста, и то различни. Ако човек приеме съществуването на тези *атрибути* (както ги наричат в изкуството) за вярно, то тогава би могло да се каже, че лъвът най-много подхожда като характеристика на Евангелието от Матей – царското Евангелие за Лъва на Юда. Волът като товарно животно много добре приляга на разказа на Марко – Евангелието за Служителя. Човекът е определено ключовата фигура в Лука – Евангелието за Човешкия Син. Дори в стандартния „*Речник за синоними, антоними и предлози*“ се казва, че „орелът е атрибут на Св. Йоан, като сим-

вол на величественото, свръхестествено откровение“.¹

III. Четирите типа читатели

Може би най-доброто обяснение за наличието на четирите Евангелия е това, че Светият Дух търси да достигне до четири различни типа хора. Това са четирите древни типа, които все още имат своите ясни аналози и сред съвременните хора.

Общоприето е мнението, че Евангелието от Матей е най-еврейското от всички Евангелия. Цитатите от Стария Завет, подробните беседи, родословието на нашия Господ и преобладаващият семитски тон могат да се забележат още при първото му четене.

Евангелието от Марко, което вероятно е било написано в самата столица на империята, е предназначено за римляните, а така също и за милионите подобни на тях хора, които много повече обичат действието, отколкото мисълта. По тази причина това Евангелие отделя много повече място на чудесата, отколкото на притчите. Тук липсва списъкът с родословното дърво на Исус, защото нито един римлянин не би се заинтересувал от еврейския произход на един Слуга.

Евангелието от Лука е писано за гърците и за онези римляни, които са обичали и ревностно подражавали на гръцката литература и изкуство. Този тип хора харесват красотата, човечността, културния стил и литературното свършенство. Евангелието на образования Лука притежава всичко това. Освен съвременните гърци французите са хората, които най-вече съответстват на този тип. Може би тази е причината един *французин* да каже, че Евангелието на Лука е „най-красивата книга на света“ (вж. Увод към Лука).

Какво остава за Йоан? Евангелието от Йоан е универсалното Евангелие, в което има по нещо за всички хора. То

е до голяма степен проповедническо Евангелие (20:30, 31), но това не му пречи да бъде високо ценено от големи християнски мислители. Би могло да се предположи, че Евангелието от Йоан е било написано за така наречената „трета раса“, както езичниците са наричали ранните християни, които не са били нито евреи, нито езичници.

IV. Други мотиви, свързани с числото четири

Има някои други мотиви в СЗ, свързани с числото четири, които много добре прилягат на най-важните особености на четирите Евангелия.

„Отрасълът“ или „Изгънката“ като наименования на нашия Господ се появяват в следните стихове:

„...на Давида... Отрасъл,... Цар“ (Ер. 23:5, 6)

„Служителя Си, ОТРАСЪЛА“ (Зах. 3:8)

„Мъжът... ОТРАСЪЛ“ (Зах. 6:12)

„Изгънката Господна“ (Йехова) (Ис. 4:2)

Има също така четири обръщения в СЗ, които точно съответстват на главните теми на Евангелията:

„Ето, твоят Цар“ (Зах. 9:9)

„Ето, Моят Служител“ (Ис. 42:1)

„Ето, Мъжът“ (Зах. 6:12)

„Ето, Господ Йеова“ (Ис. 40:9)

Има и един последен паралел, който не е толкова явен, но който много хора са били благословени да открият. Четирите цвята на платовете в скинията имат символични значения, които също подхождат на четиристранното представяне на атрибутите на нашия Господ от Евангелията:

Моравото ще може да се избере за цвят на *Матей* – Евангелието на Царя. В Съдии 8:26 се говори за царствената природа на този цвят.

Някога *аленочервената* боя е била извлечана от някакви яркочервени червеи. Този факт ни отправя към

Марко – Евангелието на крепостния Роб, „червей, а не човек“ (Пс. 22:6).

Бялото говори за праведните дела на светиите (Откр. 19:8). Лука постава особено силно ударение върху съвършената човечност на Христос.

Синьото символизира небесния свод, който ние наричаме небеса (Изход 24:10), и има ключово място в Йоан, тъй като по много обаятелен начин представя Божествената природа на Христос.

V. Последователност и акценти

Когато четем Евангелията, ние откриваме, че събитията не винаги се изброяват в реда, по който са станали. Добре е да знаем още от самото начало, че Божият Дух често групира събитията според поуката, която те съдържат. Кели казва следното:

„По-нататък ще бъде показано, че поредността на събитията в Лука следва един морален порядък и че в него фактите, разговорите, въпросите, отговорите и беседите на нашия Господ са подредени според вътрешната им връзка, а не само според външната им последователност, което по принцип представлява най-грубият и незрял начин на документирание. Задачата на историка, който трябва да групира събитията според причинно-следствената им връзка и пяхната морална значимост, е много по-трудна, но нали точно това го отличава от обикновения летописец! За тази цел Бог използва Лука, който прави това по един идеален начин.“²

Различията в подходите и акцентите до голяма степен обясняват и различията в Евангелията. Докато първите три Евангелия, така наречените „синоптични Евангелия“ (което означава „кратки обзори“), си приличат по начина, по който разглеждат живота на Исус, Евангелието на Йоан е съвсем различно. Той е писал по-късно и не е желал да повтаря онова, което е

било вече казано. В неговото Евангелие животът и думите на нашия Господ са представени с по-силен акцент върху разсъдъчното и теологичното.

VI. Проблемът със синоптичните Евангелия

За какво са всичките тези сходства (на някои места съществуват почти еднакви формулировки на относително дълги пасаж) и едновременно с това всичките тези различия между първите три Евангелия? Това е въпросът, който обикновено се нарича „Проблемът на синоптичните Евангелия“. Той представлява много по-голям проблем за онези, които отричат божовдъхновеността на Свещените Писания, отколкото за консервативните християни. В отговор на този въпрос са били измислени хиляди сложни теории, базиращи се често пъти на изгубени теоретични документи, които не са оставили никаква следа по формата на ръкописи. Някои от тези идеи съответстват на написаното от Лука в 1:1 и са най-малкото *невъзможни* от ортодоксална гледна точка. Някои от авторите на тези теории стигат дотам, че да твърдят, че църквата от първия век била скалъпила „митове“ за Исус Христос. Като оставим настрана липсата на каквато и да било вяра към всички християнски Свещени Книзи и към историята на църквата, която показват тези съмнителни „критици на формата“, трябва да кажем, че не съществуват никакви документални свидетелства в подкрепа на нито една от тях. Също така не съществуват и две еднакви мнения за начина на класифициране и разделяне на синоптичните Евангелия.

Най-добрият отговор на този въпрос дават думите на нашия Господ в Йоан 14:26: „А Утешителят, Светият Дух, Когото Отец ще изпрати в мое име, Той ще ви научи на всичко и

ще ви напомни всичко, което съм ви казал.“

Така Господ ни казва, че ще се погрижи да „напомни всичко“ на очевидците Матей и Йоан, а може би и на Марко, ако приемем, че той е човекът, който документира спомените на Петър, според историята на църквата. Към тази непосредствена помощ от Светия Дух трябва да прибавим и писмените документи, споменати от Лука в 1:1, както и забележителната точност на предаването на текста в *устната традиция* на семитските народи, и ще получим отговора на проблема за синоптичните Евангелия. Всички необходими истини, подробности или тъкювания извън тези източници са могли да бъдат разкривани пряко „(с думи) научени от Духа“ (1 Кор. 2:13).

И така, при наличието на някои *явни* противоречия или различия в подробностите най-добре би било да се запитаме защо в *това* Евангелие е изпуснато, включено или изтъкнато *това* събитие или разказ. Например на две места в Матей е казано, че са били излекувани двама души (от слепота и от бяс), докато Марко и Лука споменават само един човек. Някоу хора смятат, че това е противоречие, но ние мислим, че е по-правилно да разглеждаме Евангелието от Матей като Евангелие, което е било писано за евреите, чийто закон е изисквал „двама или трима свидетели“, докато другите две Евангелия не са били предназначени за евреите и затова е било достатъчно да се спомене само единият свидетел – онзи, чието *име* се е знаело (слепецът Вартимей).

Тук сме избрали няколко текста, които показват, че някои привидни повторения в Евангелията всъщност подчертават съществени разлики:

Текстът в Лука 6:20-23 на пръв поглед като че ли повтаря Проповедта на хълма, но всъщност представлява Проповед в равнината (Лука 6:17). В

Проповедта на хълма се описва характерът на идеалния гражданин на царството, докато в Лука се проследява начинът на живот на Христовите ученици.

Текстът в Лука 6:40 изглежда еднакъв с този в Матей 10:24, но в Матей Учителят е Исус, а ние сме Неговите ученици, докато в Лука учителят е обучаващият изобщо, а ученикът – обучаваният изобщо. Матей 7:22 наляга върху служението на Царя, докато Лука 13:25-27 описва приятелството с Господаря.

И ако Лука 15:4-7 представлява остро изобличение на фарисеите, Матей 18:12, 13 показва грижата за децата и Божията любов към тях.

Тогава, когато слушателите са само вярващи, текстът гласи: „Той ще ви кръсти със Светия Дух“ (Марко 1:8, Йоан 1:33). Когато сред слушателите освен вярващи има и невярващи и особено фарисеи, се казва: „Той ще ви кръсти със Светия Дух и с огън“ (кръщение със съг) (Мат. 3:11; Лука 3:16).

Изразът „с каквато мярка мерите...“ (Матей 7:2) се отнася до това, как ние *съдим* другите; как *приемаме* Словото (Марко 4:24); и как *даваме* на другите (Лука 6:38).

Всичките тези различия тогава не са противоречия, а съзнателно и целенасочено избрани моменти, които предлагат духовна храна за мисълта на съзерцателния християнин.

VII. Авторство на Книгите

При разглеждане на въпроса за авторството на Евангелията, а така също и на всички останали книги на Библията, доказателствата неизменно се разделят на *външни* и *вътрешни*. Ние ще ги разгледаме при всичките двадесет и седем Новозаветни книги. Под *външни* доказателства се разбират писмените документи от времето, което е най-близко до написването на книгите – така наречените „църковни

опци“ от втори и трети век, както и някои еретици или лъжеучители. Тези хора често пъти цитират или се позовават на книгите и авторите, които ни интересуват, а понякога може и изрично да ги споменават в своите съчинения. Ако Климент от Рим цитира Първо послание към коринтяните малко преди края на първи век, явно това не може да бъде фалшификация от втори век, написана от името на Павел. Под *вътрешни* доказателства се разбират особеностите на стила, езика, историята и съдържанието на книгата, които ни показват дали тя подкрепя или противоречи на онова, което твърдят външните доказателства и другите автори. Например стилът на Евангелието от Лука и на Деянията подкрепя мнението, че авторът им е бил образован нееврейски лекар.

В много книги се цитира „канонът“ или списъкът от одобрени книги на

еретика Маркион от втори век, където е включено единствено Евангелието от Лука, и то в доста окастрен вид, както и десет от Посланията на Павел. Независимо от всичко той може да се приеме като едно спомагателно свидетелство за това, кои книги са били общопризнати по негово време. Мураторианският канон (наричен на името на италианския кардинал Муратори, който е открил документа) представлява един ортодоксален, макар и понякога доста фрагментарен, списък от канонични християнски книги.

Крайни бележки

- 1) James C. Fernald, ed., „Emblem,“ *Funk & Wagnalls Standart Handbook of Synonyms, Antonyms, and Prepositions*, p. 175.
- 2) William Kelly, *An Exposition of the Gospel of Luke*, p. 16.